

Nationalpark Åsnen

- analys inför programskrivning och förslagshandlingar av två entréer

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning

Nationalparkernas gemensamma identitet

Nationalpark Åsnens karaktär

Aktiviteter i nationalpark Åsnen

Viktiga funktioner/värden som ska prioriteras vid utformning av entréplatserna

Entréplatser

Organisation av entré- och utsiktsplatser samt leder

Analys enligt riktlinjer för Sveriges nationalparker

Inledning

Denna rapport är ett verktyg för programskrivning och framtagning forslaghandlingar av två entréer samt övriga friluftanordningar i nationalpark Åsnen .

Nationalparkernas gemensamma identitet

Det ska vara tydligt för besökaren när hon kommit till en nationalpark i Sverige. Därför kommer alla Sveriges nationalparker införa den gemensamma identiteten för Sveriges nationalparker. Varumärket Sveriges nationalparker har specifika manualer som också följer Naturvårdsverkets handbok för tillgängliga natur- och kulturmiljöer¹. Skriften *Basmanual*² innehåller riktlinjer för hur logotyp, färger, typografi, bild och illustration ska hanteras i foldrar, skyltar, böcker, med mera. Till basmanualen hör också bilagan *Komponenter*³ som beskriver hur vägvisare, ledmarkeringar, skyltar, med mera ska utformas. Sexkantiga piktogram gränstolpar är exempel på maner som ska användas. En taktill modell över parken samt en mp3-ljudvevare, är exempel på komponenter som ytterligare ökar tillgängligheten till informationen i entréer.

Nationalpark Åsnens karaktär

Sjön Åsnen ligger på det sjörika slättlandet söder om småländska höglandet. Landskapet är flackt och sjön är mycket grund och uppflikad i många näs och öar. Sjön som totalt sett är ca 15 000 ha, utgör i sig ett intressant landskapsavsnitt i tre kommuner, Växjö, Alvesta och Tingsryds kommuner. Området som är aktuellt för nationalparksbildning ligger i sjöns sydvästra del och omfattar totalt ca 3000 ha och ca 200 öar. Nationalparksförslaget omfattar i första hand naturreservaten Agnäs, Bjurkärr och Västra Åsnens övärld med angränsande vattenområden samt även vissa angränsande strandområden.

Klimatet i området är relativt mildt vilket gör att ädellövskog är vanligt förekommande. Bokskog är också den dominerande skogstypen i Bjurkärrs naturreservat. Skogen är här mycket gammal och har orörd, urskogsartad karaktär. Bjurkärr är känt för sin stora artrikedom av bland annat lavar, svampar och vedlevande insekter. Naturreservatet Västra Åsnens övärld omfattar ca 200 öar och holmar. Öarna är skogtäckta med stor variation av olika skogstyper. Gamla, grova träd sätter prägel på många strandmiljöer. Öarna saknar

bebyggelse och hela övärlden ger ett starkt intryck av vildmark, ett märkligt förhållande för denna del av landet.

Området har liksom övriga Åsnen ett rikt fågelliv både när det gäller häckande, rastande och övervintrande fågel. Åsnens betydelse för fågellivet är välkänd och sjön är upptagen på listan över våtmarker av internationell betydelse (Ramsarkonventionen). Fågellivet gynnas av sjöns rika fiskliv.

¹ Naturvårdsverket 2013: Tillgängliga natur- och kulturområden. Handbok.

² Sveriges nationalparker Basmanual. Den senaste versionen hittas på förvaltarwebben

³ Sveriges nationalparker Komponenter. Den senaste versionen hittas på förvaltarwebben

Bjurkär är ett av Kronobergs läns mest besökta naturreservat. Den gamla bokskogen är attraktiv en stor del av året och halvön har exklusivt läge i den centrala delen av Västra Åsnen. Området är attraktivt för kanotning och fiske. Vissa delar är dock mindre tillgängliga på grund av fågelskydd under häckningsperioden.

Aktiviteter i nationalpark Åsnen

Vandra, skåda fågel, uppleva lövsprickning, titta på ovanliga lavar och mossor på träd, uppleva livet i strandkant och i vattnet, åka skridskor, åka skidor på snöklädd is, rasta vid bil/cykel/kanot/båtfärd.

Viktiga funktioner/värden som ska prioriteras vid utformning av entréplatserna

Utsikt över vatten

Inom området som helhet och på entréplatserna i synnerhet bör många platser med vid utsikt över sjön skapas. På sommaren kan mygg/knott vara störande om man fikar inne i skogen – då är det viktigt med ”luftiga” platser där det fläktar. Dessa två funktioner kan kombineras på platser vid vattnet.

Väderskydd

Åsnen har upplevelser att erbjuda alla årstider. Under höst, vinter och vår är det särskilt värdefullt att erbjuda lä mot vind och tak mot nederbörd. Det är önskvärt om det kan åstadkommas utan att utsikt begränsas. Vid Sirköbron ligger vinden oftast på från sydväst.

Att beakta:

- Isens kraft. I detta område med stora vattenytor förstör isen lätt byggda konstruktioner. Ett sätt att skydda kan vara att lägga anordningar innanför större stenblock som avlastar isens kraft.
- Någon typ av plattformar/låga torn där man kan stå flera personer samtidigt är önskvärt på flera ställen. Kanske kan man ha väderskydd under plattform.
- Väderstreck: söderläge som ger solinstrålning är kan vara värdefullt på höst/vinter/vår.
- Säkerhet vid allmän väg ska särskilt beaktas vid Sirköbron.
- Eldning/grillplatser begränsas till ett samlat ställe per entréplats. Orsaken är främst att det är en fördel ur tillsynssynpunkt och för vedleverans. Övriga rastplatser ska inte uppmuntra grillning.
- Miljövänliga produkter, tekniker och drift ska tillämpas.

Två entréplatser

Huvudentrén vid Sunnanbron/Bjurkärr

Mycket flack terräng utan höjdpunkter. Stora områden med enbart ädellövskog. Delvis mycket gammal grov lövskog. Mycket strand och sjökontakt. I centrum en gammal stenvalvbro (Sundet). Vid norra brofästet har torpet Sundet legat – denna plats kan vara lämplig för anordningar. Öarna Kalvholmarna och ”Ön” (se karta) kan också ha potential att tillgängliggöra. Ön har mycket gamla grova tallar och härifrån har man utsikt mot de ur fågelskådningsperspektiv intressanta Bispesholmarna i söder. Innanför Ön finns en kärrvik där grodor och fisk leker. Mellan Ön och Sundet finns sandstrand där man kan bada.

Den gamla stenvalvbron är en strategisk plats med fin utsikt. Det vore önskvärt om gångtrafik kunde separeras från biltrafik längs hela bron.

Någon typ av lite större byggnad för samling i grupp ska finnas. Byggnaden ska i huvudsak vara öppen men ska hysa ett låsbart utrymme där personal kan anträffas vid de tillfällen då parken är bemannad och där viss utrustning och info-material kan förvaras.

Plats för utomhusutställning är ej bestämd. Det är inte heller bestämt om det är lämpligast att samla allt på ett ställe eller sprida det.

Ställen att lägga till med båt och kanot ska finnas.

Antalet P-platser: totalt 50 personbilar och 2 bussplatser. Parkering kan spridas på flera platser. Detta är en av de svåra frågorna eftersom P-platser tar plats och visst ingrepp i naturen sannolikt måste göras.

Strövstig mot Bjurkärr: 4,5 km.

Strövstig mot Hunshult: 4 km.

Se ”Entréplatsen ska lösa de funktionella krav” pkt 4.3 i Analys tabellen nedan för precisering av krav på huvudentrén.

Sekundär entré Trollberget

En sluttning mot öster med bokskog i den centrala delen. Krönet ca 25 meter över sjön. I nedre delen ett litet berg i dagen (max 4 meter över omgivningen) med många sprickor och gångar. Blockrik vik och strand. Kulturspår och sägner. Cykelled och kanotled passerar. I stor del behöver naturvärden/skog restaureras.

Någon typ av pir vore önskvärt om det är tekniskt möjligt med hänsyn till is m.m. Detta gör att kvällssolen kan upplevas längre – den försvinner ju relativt tidigt här på västra stranden. Grillplats nära sjön. Man ska kunna stanna med cykel och kanot. Ett antal kanoter ska kunna dras upp. Platsen ska dock inte vara övernattningsplats för kanotister.

Plats för utställning ska i huvudsak vara ner vid sjön. Dock en allmän info-skärm även uppe vid vägen.

Den lilla avsnörda näckros-viken kan lyftas fram mer, t.ex. genom att en kortare strövstig anläggs runt denna.

Antalet P-platser: 20 personbilar och en buss.

Förslag till längre strövstig: 3 km.

Se ”Entréplatsen ska lösa de funktionella krav” pkt 4.3 i Analys tabellen nedan för precisering av krav på sekundärentrén.

Organisation av entréer, utsiktsplatser samt leder

Ett besök i nationalparken startar förmodligen vid en entré. En tydlig entré ökar tillgängligheten och underlättar besöket. Entréerna till nationalpark Åsnen ska utformas utifrån platsernas förutsättningar och möjligheter. I dagsläget kan det stå 25 bilar på parkeringen vid Bjurkärr där de flesta startar deras besök.

Kortfattat bör både entréer, utsiktsplatser och leder ge inspiration till fler besök i parken. Så långt som det är möjligt bör entréerna och besökszonen närmast entréerna göras tillgängliga i alla skalor; exempelvis lättläst text, taktil karta, däckspång mot utsikten över vattnet.

Innehållet i entréerna, utsiktsplatser och leder skall organiseras så att platsens skönhet och upplevelsen av nationalparkens syfte blir begripligt. Entréer bör organiseras så att sikt och upplevelse förstärks samtidigt som besökaren behöver möjlighet för skydd mot väder och vind.

Analys

Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker	Analys	Program
Nationalparkens gemensamma identitet		
1.1 Nationalparksentréerna ska i alla delar utformas med högsta kvalitet	Nationalparksentréer saknas idag	
1.2 Nationalparksentrén ska präglas av långsiktigt hållbara lösningar	-	
1.3 Nationalparksentrén ska utformas på ett sådant sätt att nationalparksidentiteten blir tydlig för alla besökare	Varumärket för Sveriges nationalparker integreras i utformningen av entréerna i nationalpark Åsnen.	
Den enskilda nationalparkens karaktär		
2.1 På entréplatsen bör besökare kunna få klart för sig syftet med nationalparken	Idag finns ingen information om nationalparken i sin helhet. Dock finns infoskylter om varje naturreservat, fågelskyddsområden och dyl.	
2.2 Den enskilda nationalparkens särdrag och karaktär ska präglade entréplatsens utformning	Vid entréplatserna bör utsikt över den örika sjön skapas. Även kontakten med lövskogen är viktig.	
Läge i Landskapet		
3.1 Till varje nationalpark ska det finnas en tydlig och lättillgänglig huvudentréplats i nationalparken eller utmed väg in till nationalparken	Huvudentréplats saknas. Förslag till huvudentré är Sunnanbron/Bjurkärr området	
3.2 Nationalparksentréns läge bör väljas så att besökare på väg dit kan uppleva något av det som är nationalparkens typiska karaktär	<p>Sunnanbron ligger utmed allmän väg. Här får besökarna god kontakt med sjön, lövskogen och kulturlämningar som gammelbron och stenmurar.. Entréområde vid Bjurkärr nås via enskild skogsbilväg eller via vandringsled från Sunnanbron. Längs vandringsleden får besökare kontakt med sjön och skogen. Vid entrén till reservatet finns god kontakt med lövskogen och kulturlämningar i form av åkermark och stenmurar.</p> <p>Befintlig parkering vid Trollberget ligger utmed allmän väg. Här finns kontakt med blandskog - i dagsläget är åtgärd planerad för att få fram lövskog. Vandringsled till förslaget entréområde vid sjön går genom fin men svårtillgänglig bokskog.</p> <p>Runt entréområdet är trädfällning planerad/utförd för att uppnå utsikt över sjön. Här finns kontakt med gammal järnväg och blandskog.</p>	
3.3 Vägen in mot nationalparksentrén bör utnyttjas för att erbjuda besökaren upplevelser av nationalparken	<p>Entréerna kan nås båda via vattnet och via bilväg. Trollberget nås även via gamla järnvägen. Från sjösidan behövs ingen komplettering för att förstärka upplevelsen av naturen. Dock bör det säkerställas att entréplatserna lätt kan lokaliseras från sjösidan.</p> <p>Kommer besökare via bilvägen finns flera strategiska platser identifierade enligt planen för naturvägledning. Här bör information om nationalparken placeras. Ev. bör någon friluftanordning placeras ut. Detta ingår inte i arkitektuppdraget med gestaltning av entréområden.</p>	

<p>3.4 Allmänna kommunikationer</p>	<p>Sunnebron och Trollberget nås via mindre allmän väg. Båda platserna kan även nås med båt/kanot från sjösidan. Cykelled går via gamla järnvägen förbi Trollberget. Bjurkärr nås via enskild skogsbilväg. Ingakollektiva färdmedel går till de två entréområden.</p>	
<p>Organisation av entréplatsen</p>		
<p>4.1 Entréplatsen ska förmedla ett positivt först intryck av nationalparken</p>	<p>Utmed bilvägen och parkeringen vid Trollberget finns idag områden med avverkat skog. Dessa är svåra att undvika när besökaren kommer via bilvägen.</p>	
<p>4.2 Entréplatserna ska utformas så att besökare med olika förväntningar och förkunskaper inspireras och får en positiv personlig upplevelse med sig från besöket i nationalparken</p>	<p>De nya entreplatserna ska ha högsta grad av tillgänglighet i alla delar. Informationsinsatserna och skyltprogrammet kommer följa varumärket för Sveriges nationalparker.</p>	
<p>4.3 Entréplatsen ska lösa de funktionella krav som besökare kan ställa i samband med besöket till nationalparken. Detta ska göras utan att anläggningarna tar över intrycket.</p>	<p>Inom entréområden inkl. faciliteterna ska det finnas högsta grad av tillgänglighet.</p> <p><u>Behov vid huvudentrén:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 50 bil p-platser, inkl. platser för husbil. 2) 2 buss p-parkeringar 3) 4-6 st toaletter 4) Rastplatser m bänk, bord och grillplats (grillplats vid Bjurkärr inte vid Sunnanbron) 5) Utomhusutställning enligt varumärket bestående av landskapsmodell, MP3-spelare, 1 st folderställ och 1 st en-modul, 3 st två-modul och 2 st. tre-modul IS. skyltar. Fristående eller monterad IS avgör utformningen av entréplatserna. 6) Utsiktspattformar/däck för utsikt över sjön. 7) Öppen byggnad/skydd där grupp på 20 pers. kan samlas under tak 8) Mindre byggnad som kan användas som förråd och bemannad kiosk. 9) Båt och kanot anläggningsplats/brygga 10) Tillgänglighetsanpassad stig som förbinder Sunnanbron och Bjurkärr <p><u>Behov vid sekundärentré:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 20 bil p-platser, inkl. platser för husbil. 2) 1 buss p-parkering 3) 2 st toaletter 4) Rastplatser m bänk, bord och grillplats nära vattnet 5) Utomhusutställning enligt varumärket bestående av 1 st en-modul, 3st två-modul och 2 st. tre-modul IS. skyltar. Fristående eller monterad IS avgör utformningen av entréplatsensamt 1 st folderställ. 6) Kanot anläggningsplats/brygga kombinerad utsiktspattform 7) Tillgänglighetsanpassadstig från parkeringen till rast- och grillplats och information. 	

Nationalpark Åsnen – analys inför programskrivning 2014-03-27

<p>4.4 Entréplatserna ska präglas av tydlighet och orienterbarhet</p>	<p>Området vid Sunnenbron och Bjurkärr bör kopplas bättre och tydligare ihop så att hela området kommer ingå i huvudentréen.</p> <p>Vid Trollberget bör parkeringen och platsen vid vattnet kopplas tydligare ihop.</p>	
<p>4.5 Eventuella naturum bör på lämpligt sätt integreras vid entrén, normalt sker detta i anslutning till huvudentréen.</p>	<p>Det kommer inte att finnas ett naturum intill nationalparken. Närmsta naturum finns i Huseby. En koppling mellan naturum om nationalparken kan ske enligt naturvägledningsrapporten.</p>	
<p>4.6 Entréplatsen ska organiseras så att besökarens väg till naturen regisseras på ett genomtänkt sätt.</p>		
<p>4.7 Tillgänglighet för alla ska gälla för huvudentréen och dess närområde</p>	<p>Tillgänglighet för alla ska gälla inom båda entréområden så alla kan använda entréernas faciliteter och ta till sig information.</p>	
Arkitektur och gestaltning		
<p>5.1 Nationalparksentréerna ska präglas av en arkitektonisk utformning av hög klass</p>	<p>Arkitekt och landskapsarkitekt ska ansvara för gestaltningen av entréplatserna.</p>	
<p>5.2 Utformning ska följa standard för det som är gemensamt för alla nationalparksentréer</p>	<p>Befintliga faciliteter tas bort och ersätts med nya enligt riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker. Alla informationsskyltar samt väg- och ledvisningskyltar ersätts av skyltar enligt varumärket för Sveriges nationalparker</p>	
<p>5.3 Övrig anläggning och byggnation anpassas till den enskilda nationalparkens specifika situation</p>	<p>Alla friluftsanordningar som kommer finnas i parken ska följa samma program som gestaltningen av entréplatserna.</p> <p>Dessa är: Rastplats med bord och sittplaster Eldstäder Regn- och vindskydd Sopkärl med kärlosortering Kanot upptagningsplats/brygga Utsiktstorn=utsiktsplattform Toalett/dass Parkeringsplatser</p> <p>Ett för trakten traditionellt träslag att bygga med är ek eller tall. Det är önskvärdt att ek används vid gestaltningen av nya entréer och friluftanordningar.</p>	
Information		
<p>6.1 All information vid nationalparksentréer ska göras lätt tillgänglig för alla och anpassas efter olika besökargrupperns behov</p>	<p>All information kommer följa varumärket för Sveriges nationalparker.</p>	
<p>6.2 Inom entréområdet bör plats för bemannad naturvägledning planeras</p>	<p>Byggnad/kiosk ska finnas vid huvudentré som kan vara bemannat vid behov.</p>	
<p>6.3 Övrig naturvägledning inom entréområdet ska tillhandahållas med hjälp av fast skyltning och genom att bereda plats för informationsfoldrar</p>	<p>Enligt varumärket för Sveriges nationalparker kommer infoskyltar, folderställ, landskapsmodell, mp3-spelare finnas i utställningen vid huvudentréen.</p> <p>I utställning vid sekundärentré kommer skyltinformation och folderställ att finnas. Övriga idéer till naturvägledning finns i rapporten för naturvägledning i Åsnen NP.</p>	
<p>6.4 Platser och leder bör namnges</p>	<p>Enligt varumärket för Sveriges nationalpark kommer leder, platser och målpunkter att namnges samt få specifika färger i kartor.</p>	

6.5 Samordning bör ske med den lokala turistnäringen	En referens- och arbetsgrupp med representanter från kommuner och andra intressenter är tillsatt för förankring av projektet.	
Övriga funktioner		
7.1 Program för den enskilda entréplatsens funktioner upprättas med hjälp av checklistan	Arkitekter tar fram program och förslagshandlingar utifrån behoven beskrivet under pkt 3.1 till 3.4.	
7.2 Parkering ska lokaliseras och utföras så att det visuella intrycket mildras	Vid huvudentrén finns flera alternativ till placering av parkeringsplatser. Parkeringen kan gärna spridas ut på flera platser. 50 bilar inkl. husvagn och två bussar ska kunna parkera. Förslag till var ev. framtida ökning av parkeringsplatser ska ligga bör ingå i förslagshandlingarna. Vid den sekundära entrén ska 20 bilar och 1 buss kunna parkera. Befintliga parkeringen förbättras eller ny plats anläggs på hyggen mellan bilvägen och gamla järnvägen.	
7.3 Sittplatser utomhus ska finnas i anslutning till entréområdet	Rastplatser ska finnas i entréområdena. Även viloplatser längs tillgänglighetsanpassade leder ska finnas. Vid huvudentré ska byggnad/skydd finnas för att samla grupp på 20 pers.	
7.4 Anordningar för sophantering ska så långt möjligt bygga på sortering av avfall	Vid de två entréerna ska det finnas sopkärlsortering svarande till de fraktioner som lokala sopstationen tar emot.	
7.5 Allmän toalett med hög kvalitet ska finnas på huvudentréplatsen	4-6 toaletter ska finnas inom huvudentréområdet. Vid sekundär entrén ska det finnas 4 toaletter. Dessa ska fungera året om utan ström och vatten. Förslagvis av märket Mullis eller Clivus Multrum. Min. en toa per entré ska vara tillgänglighetssanpassad.	
7.6 Servering och andra serviceinrättningar som drivs på entreprenad inom området gäller riktlinjer på samma sätt som för övriga delar av entréområdet.	I dagsläget finns det endast planer på kioskbyggnad vid huvudentrén. Se pkt. 4.3	
7.7 Samordning med andra aktörer		